Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
TAMARA ĆAPETA
esitatud 16. jaanuaril 2025 [1]

Kohtuasi C-600/23

Royal Football Club Seraing
versus
Fédération Internationale de Football Association (FIFA),
Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (URBSFA),
Union européenne des Sociétés de Football Association (UEFA),
menetlusse astunud isik:
Doyen Sports Investment Ltd

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Cour de cassation (Belgia))

Eelotsusetaotlus – Õiguskaitsevahendid – Tõhus kohtulik kaitse – Harta artikkel 47 – FIFA põhikiri – Spordi Arbitraažikohus – Vahekohtuotsuse kooskõla liidu õigusega, mida kontrollib kolmanda riigi kohus – Riigisisesed õigusnormid, mis annavad seadusjõu

I. Sissejuhatus

1. „Nii heas kui halvas mõttes on vähe kirgi, mida jagatakse kogu maailmas nii laialdaselt ja sügavalt kui spordikirge. Selle sümbolism on sageli võrratu. See toob esile üllaimad isikuomadused (spordimehelikkus, püüd täiuslikkuse poole, kogukonnatunne) ja ka madalaimad tungid (salasepitsused ja massivägivald). Samuti on tegemist suure rahvusvahelise äriga. Selle võime innustada suuri rahvahulki on lausa vapustav ja seega tõmbab see vägevasti ligi neid, kes tahaksid selle maagiat oma eesmärkidel kasutada. Poliitilise mõjuvõimu ja raha soov mõjutab südant ülikonna sees sama ürgse jõuga kui unistused aust, mis paisutavad pikamaajooksja spordisärki. […] Ja kontrolli küsimuse keskmes on küsimus viimse autoriteedi kohta, kes kehtestaks norme ja lahendaks vaidlusi.“ [2]

2. Need sõnad vastavad tänapäeval samamoodi tõele kui aastal 1993, mil need esimest korda avaldati. Käesolevas kohtuasjas on küsimuse all kontroll: konkreetsemalt see, kuidas suhestuvad Fédération Internationale de Football Associationi (Rahvusvaheline Jalgpalliliit, edaspidi „FIFA“) vaidluste lahendamise kord Spordi Arbitraažikohtus ja liidu õigusest tulenev tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte.

[1] Algkeel: inglise.

[2] Paulsson, J., „Arbitration of international sports disputes“, *Arbitration International*, Vol. 9(4), 1993, lk 359.

II. Põhikohtuasja faktilised asjaolud

A. Peategelased

3. Hageja Royal Football Club Seraing, mille asukoht on Seraing (Belgia), on Belgia õiguse alusel asutatud mittetulundusühing, mis korraldab Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL-i (Belgia Kuninglik Jalgpalliühingute Liit; edaspidi „URBSFA“) liikmeks oleva jalgpalliklubi Seraing tegevust.

4. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste kohaselt võtsid hooajal 2013/2014 selle klubi üle uued juhid „ambitsiooniga viia klubi uuesti […] Belgia või lausa rahvusvahelise eliidi hulka“. Klubi „mängib praegu endiselt 1. amatöörliigas ehk vahetult profijalgpalli ukse taga, kust tal on õiguspärane ambitsioon võimalikult kiiresti uuesti sisse pääseda, mis nõuab võimekust end sportlikult ja finantsiliselt tugevdada“.

5. Hageja poolel menetlusse kaasatud kolmas isik Doyen Sports Investment Limited (edaspidi „Doyen Sports“) on Malta õiguse alusel asutatud eraõiguslik äriühing, mille asukoht on Sliema (Malta). Äritegevuses keskendub ta Euroopa jalgpalliklubide toetamisele finantsvahenditega.[3]

6. Esimene kostja FIFA on Šveitsi õiguse alusel asutatud mittetulundusühing, mille asukoht on Zürich (Šveits). See ühendab vastavates riikides jalgpalli korralduse ja järelevalve eest vastutavaid riikide alaliitusid.

7. Teine kostja Union européenne des Sociétés de Football Association (Euroopa Jalgpalliliit, edaspidi „UEFA“) on Šveitsi õiguse alusel asutatud mittetulundusühing, mille asukoht on Nyon (Šveits) ning mis ühendab Euroopa riikide alaliitusid.

8. Kolmas kostja URBSFA, mille asukoht on Brüssel (Belgia), on Belgia mittetulundusühing, mis on nii UEFA kui ka FIFA liige.

B. Vaidluse lähtepunktiks olevad FIFA reeglid

9. FIFA dokumendiga „Mängijate staatust ja üleminekut käsitlev reeglistik“ (edaspidi „MSÜ reeglistik“)[4] kehtestatakse üldkehtivad ja siduvad reeglid, mis reguleerivad mängijate staatust ning korraldatud jalgpallis osalemiseks kvalifitseerumist. Osa selle reeglistiku sätetest on riikide alaliitudele vahetult siduvad; teised peab iga alaliit omaenda reeglistikku ise sisse viima.

[3] Põhikirja kohaselt on tema eesmärk eelkõige a) jalgpallurite, treenerite ja mänedžeride ostmine; b) jalgpallurite, treenerite ja mänedžeride esindamine; c) mängijate, treenerite ja mänedžeride ülemineku korraldamine erinevate klubide vahel; d) klubide esindamine; e) jalgpalliklubidest kasumi teenimine või aktiivne osalemine nende igapäevases juhtimises tingimusel, et järgitakse FIFA reeglistikke ning kõiki muid asjasse puutuvaid riigisiseseid või rahvusvahelisi norme ning f) jalgpalliklubidele laenu andmine.

[4] Kättesaadav: https://digitalhub.fifa.com/m/69b5c4c7121b58d2/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-June-2024-edition.pdf.

10. FIFA 26. septembri 2014. aasta pressiteates teatatakse, et „selleks, et kaitsta jalgpalli ja mängijate ausust, tegi täitevkomitee põhimõttelise otsuse, et mängijate majanduslike õiguste kuulumine kolmandatele isikutele (edaspidi „õiguste kuulumine kolmandatele isikutele“) keelatakse ning nähakse ette üleminekuperiood“.[5]

11. FIFA teavitas oma liikmetele saadetud 22. detsembri 2014. aasta ringkirjas riikide alaliite ja seega ka URBSFA-d sellest, et FIFA täitevkomitee kiitis 18. ja 19. detsembri 2014. aasta istungil heaks „[MSÜ] reeglistikku lisatavad uued sätted, mis puudutavad mängijate majanduslike õiguste kuulumist kolmandatele isikutele ning kolmandate isikute mõju klubidele“, täpsustades, et need jõustuvad 1. jaanuaril 2015 ning need tuleb lisada riigisiseselt siduvate sätete hulka.

12. Uute reeglite kohaselt i) on kolmandatele isikutele kuulumise keeluga vastuolus olevate uute lepingute sõlmimine alates 1. maist 2015 täielikult keelatud; ii) võib lepinguid sõlmida ja need võivad jõustuda ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 30. aprillini 2015, ent need ei või jääda kehtima kauemaks kui üheks aastaks allkirjastamisest arvates; iii) enne 1. jaanuari 2015 sõlmitud ja jõustunud lepingud jäävad kehtima kuni nende kehtivuse lõppemiseni, ent neid ei või pikendada.

13. Kolmas isik nende reeglite tähenduses on „isik, kes ei ole üleminev mängija, üks kahest klubist, kelle vahel toimub mängija üleminek, ega klubi, kus mängija on olnud varem registreeritud“.[6]

C. Vaidlusalused kolmandate isikutega sõlmitud lepingud

14. Royal Football Club Seraing sõlmis 30. jaanuaril 2015 Doyen Sports'iga lepingu, mille kehtivuse lõppemise kuupäevaks määrati 1. juuli 2018. Lepingus nähti ette, kuidas toimub tulevikus kõigi poolte ühisel kokkuleppel valitavate hageja mängijate finantseerimist puudutavate erikokkulepete sõlmimine ning seal reguleeriti kolme nimeliselt nimetatud mängija majanduslike õiguste üleandmine. Doyen Sports omandas 30% nende mängijate „võistlustel kasutamise õigustest tekkivast finantsväärtusest“ ning Royal Football Club Seraing võttis endale kohustuse mitte loovutada „iseseisvalt ja omatahtsi“ kolmandatele isikutele talle kuuluvat osa nende mängijate majanduslikes õigustes.

15. 7. juulil 2015 sõlmisid Royal Football Club Seraing ja Doyen Sports 30. jaanuari 2015. aasta lepinguga sarnase lepingu, millega loovutati 25% ühe nimeliselt nimetatud uue mängija majanduslikest õigustest.

D. Vahekohtuotsus

16. FIFA distsiplinaarkomisjon mõistis 4. septembril 2015 Royal Football Club Seraingi kõnealuste lepingute sõlmimise eest eelviidatud FIFA reeglite rikkumises süüdi, keelas hagejal mängijate registreerimise nelja registreerimisperioodi (kahe aasta) jooksul ning määras talle 150 000 Šveitsi frangi (CHF) suuruse trahvi.

[5] „Jalgpalluritel on kolme liiki õiguseid: võistlustel kasutamise õigused [ingl. k. *federative rights*]; tööalased ja majanduslikud õigused. […] Võistlustel kasutamise õigused on seotud mängija õiguse ja kohustusega registreeruda tema klubi asukohariigi alaliidus (nt USA Jalgpalliliit). Teine jalgpallurile kuuluvate õiguste liik on tööalased õigused, mis viitab töölepingule. […] Jalgpalluri kolmas ja viimane õigus on tema majanduslikud õigused. […] Kuigi võistlustel kasutamise õigused kuuluvad vaid klubidele ja mängijatele, ei ole see nii mängijate majanduslike õiguste puhul, mis on võimaldanud kolmandatel isikutel sõlmida mängijatega lepinguid nende majanduslike õiguste loovutamiseks, et nad saaksid koguda üleminekutasusid, mida klubid mängijate eest maksavad.“ Williams, B., „The fate of third party ownership of professional footballers' rights: Is a complete prohibition necessary“, *Texas Review of Entertainment & Sports Law*, Vol. 10, 2008, lk 79, lk-l 83.

[6] MSÜ reeglistik, „Määratlused“, punkt 14.

17. 7. jaanuaril 2016 jättis FIFA apellatsioonikomisjon Royal Football Club Seraingi poolt selle otsuse peale esitatud kaebuse rahuldamata.

18. Royal Football Club Seraing esitas 9. märtsil 2016 selle 7. jaanuari 2016. aasta otsuse peale edasikaebuse Spordi Arbitraažikohtule, kuhu ta pöördus vastavalt FIFA põhikirjas[7] sisalduvatele vahekohut käsitlevatele reeglitele.

19. Spordi Arbitraažikohus leidis 9. märtsi 2017. aasta otsuses, et kohaldatava õiguse moodustavad FIFA reeglistikud ja Šveitsi õigus, sealhulgas inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi „EIÕK“) ja liidu õigus, eelkõige aluslepingute sätted liikumisvabaduse ja konkurentsi kohta.[8]

20. Spordi Arbitraažikohus järeldas, et MSÜ reeglistiku uued sätted olid õiguspärased. Seoses FIFA distsiplinaarotsusega vähendas Spordi Arbitraažikohus mängijate registreerimise keelu kestust kolme perioodini ning jättis trahvi muutmata.

21. Hageja esitas 9. märtsi 2017. aasta otsuse tühistamiseks 15. mail 2017 kaebuse Tribunal fédéralile (Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus). Viimane jättis kaebuse 20. veebruari 2018. aasta kohtuotsusega rahuldamata.

E. Põhikohtuasjani viinud kohtumenetlus

22. Doyen Sports pöördus 3. aprillil 2015 FIFA, UEFA ja URBSFA vastu tribunal de commerce francophone de Bruxelles'i (Brüsseli prantsuskeelne kaubanduskohus, Belgia), Royal Football Club Seraing astus menetlusse 8. juulil 2015.

23. Hageja taotles muu hulgas, et nimetatud kohus tuvastaks, et MSÜ reeglistiku uute normidega (õiguste kuulumine kolmandatele isikutele ja „kolmandate isikute investeeringud“) välistatud tegevuse täielik keelamine on liidu õiguse kohaselt õigusvastane. Konkreetsemalt väidab ta, et see keeld on vastuolus kapitali vaba liikumisega, teenuste osutamise vabadusega, töötajate vaba liikumise õigusega ja konkurentsiõigusega.

24. Lisaks nõudis ta Belgia endise tsiviilseadustiku (Code civil) artikli 1382 alusel esialgset 500 000 euro suurust summat, et hüvitada kahju, mis tekkis MSÜ reeglistiku uute reeglite kohaldamisest.

25. Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (Brüsseli prantsuskeelne kaubanduskohus, Belgia) otsustas 17. novembri 2016. aasta kohtuotsuses, et hageja nõuete läbivaatamine ei kuulu tema pädevusse. 19. detsembril 2016 esitas Royal Football Club Seraing selle otsuse peale apellatsioonkaebuse Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus, Belgia).[9]

[7] FIFA põhikiri käesolevale kohtuasjale kohaldatavas redaktsioonis pärineb 2016. aastast ja on kättesaadav: https://www.icsspe.org/system/files/FIFA%20Statutes.pdf. FIFA põhikirja muudeti 2024. aastal ja see redaktsioon on kättesaadav: https://digitalhub.fifa.com/m/16d1f7349fa19ade/original/FIFA-Statutes-2024.pdf

[8] Neid käsitleti välisriigi õiguse imperatiivsete sätetena Šveitsi 18. detsembri 1987. aasta föderaalse seaduse rahvusvahelise eraõiguse kohta (Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé) artikli 19 tähenduses.

[9] Nimetatud apellatsioonkaebus esitati seega pärast seda, kui hageja esitas kaebuse Spordi Arbitraažikohtusse, kuid enne seda, kui Spordi Arbitraažikohus tegi otsuse.

26. Apellatsioonkaebuses taotles Royal Football Club Seraing, et tuvastataks FIFA, UEFA ja URBSFA vastutus riigisisese õiguse alusel. Ta leidis, et kolm kostjat rikkusid liidu õigust, takistades tal kolmandate isikute investeeringuid või õiguste kolmandatale isikutele kuulumist käsitlevate lepingute sõlmimist, et liidu õiguse sellise rikkumise tõttu jäi ta ilma ühest võimalusest saada finantse või areneda ja et distsiplinaarkaristused tekitasid kahjulikke tagajärgi.

27. Hageja palus Cour d'appel de Bruxelles'il (Brüsseli apellatsioonikohus) tuvastada, et MSÜ reeglistiku artiklid 18bis ja 18ter on õigusvastased vastuolu tõttu liidu õiguse ja EIÕK-ga, millega kaasneb tema hinnangul FIFA vastutus.

28. Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsus ja Tribunal fédérali (Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus) kohtuotsus, millega jäeti rahuldamata hageja kaebus selle vahekohtuotsuse tühistamiseks, millele on viidatud eespool punktides 19–21, tehti mõlemad apellatsioonimenetluse ajal. See mõjutas Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus) otsust järgmiselt.

29. Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) leidis 12. detsembril 2019, et riigisisesest õigusest tuleneb, et vahekohtuotsus omandas seadusjõu selle tegemise kuupäeval, ilma et eelnevalt peaks olema läbitud selle täidetavaks tunnistamise menetlus. Ta leidis, et Spordi Arbitraažikohtu otsus on lõplik ja omandas seadusjõu pärast seda, kui Tribunal fédéral (Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus) 20. veebruaril 2018 selle tühistamise nõude rahuldamata jättis.

30. Nagu on selgitatud eelotsusetaotluses, tunnustatakse Belgia rahvusvahelise eraõiguse seadustiku (Loi portant le Code de droit international privé) artikli 22 lõike 1 kohaselt kõiki välisriigi kohtuotsuseid, mis on täidetavad riigis, kus see on tehtud, Belgias *de jure* ilma mis tahes menetluseta. Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) omistas Tribunal fédérali (Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus) 20. veebruari 2018. aasta kohtuotsusele seadusjõu, mistõttu ei saanud hageja vaidlustada vahekohtuotsuse kehtivust Cour d'appel de Bruxelles'is (Brüsseli apellatsioonikohtus).

31. Selles otsuses on aga teiste hulgas käsitletud vaidlusalust küsimust MSÜ reeglistiku uute õigusnormide kooskõlaga kohta liidu õigusega. Selle tulemus on see, et Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) ei saa teha otsust liidu õiguse võimalike rikkumiste kohta ega saa ka esitada neid küsimusi Euroopa Kohtule.

32. Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) lükkas vastuvõetamatuse või põhjendamatuse tõttu tagasi väited liidu õiguse ja EIÕK-ga tagatud õiguste rikkumise kohta. Samuti otsustas ta, et väide, et distsiplinaarkaristused on vahekohtumenetluse kohustuslikkuse tõttu õigusvastased, ei ole põhjendatud, sest ükski vahekohtumenetluse pool ei olnud Spordi Arbitraažikohtu kohtualluvust vaidlustanud.

33. Seega jättis Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) 12. detsembril 2019 tehtud kohtuotsusega tribunal de commerce francophone de Bruxelles'i (Brüsseli prantsuskeelne kaubanduskohus) 17. novembri 2016. aasta otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata ning leidis, et Royal Football Club Seraingi nõuded ei ole põhjendatud.

34. Royal Football Club Seraing kaebas selle kohtuotsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtusse, Cour de cassationi (Belgia kassatsioonikohus).

III. Eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

35. Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [ELL] artikli 19 lõikega 1 koosmõjus [ELTL] artikliga 267 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta [(edaspidi „harta“)] artikliga 47 on vastuolus kohaldada selliseid liikmesriigi õigusnorme nagu Belgia kohtute seadustiku (Code judiciaire) artikkel 24 ja artikli 171[3] lõige 9 – millega kehtestatakse kohtuotsuse seadusjõu põhimõte – vahekohtu otsuse suhtes, mille kooskõla Euroopa Liidu õigusega on kontrollinud liidu liikmeks mitte oleva riigi kohus, kellel ei ole õigust pöörduda eelotsuse küsimusega Euroopa Liidu Kohtu poole?

2. Kas [ELL] artikli 19 lõikega 1 koosmõjus [ELTL] artikliga 267 ja [harta] artikliga 47 on vastuolus kohaldada liikmesriigi õigusnormi, millega omistatakse kolmandate isikute suhtes tõendusjõud – mille ümber lükkamiseks tuleb neil esitada vastupidist kinnitavad tõendid – vahekohtu otsusele, mille kooskõla Euroopa Liidu õigusega on kontrollinud liidu liikmeks mitte oleva riigi kohus, kellel ei ole õigust pöörduda eelotsuse küsimusega Euroopa Liidu Kohtu poole?“

36. Kirjalikud seisukohad esitasid Royal Football Club Seraing, Doyen Sports, FIFA, URBSFA, UEFA, Belgia, Saksamaa, Prantsuse ja Leedu valitsus ning Euroopa Komisjon.

37. 1. oktoobri 2024. aasta kohtuistungil esitasid suulised seisukohad Royal Football Club Seraing, Doyen Sports, FIFA, URBSFA, UEFA, Belgia, Kreeka, Prantsuse, Leedu ja Madalmaade valitsus ning komisjon.

IV. Analüüs

38. Nii heas kui halvas mõttes (kui jätkata avatsitaadi vaimus)[10] on tänapäeva sport korraldatud sõltumatu süsteemina, kus reguleerimispädevust kasutavad spordiorganisatsioonid, kes on vahel väga mõjukad ja jõukad.[11] Kindlasti on see nii jalgpalli puhul, kus kõrgeimaks reguleerivaks organisatsiooniks on FIFA. Osalemiseks peavad klubid ja sportlased täitma FIFA kehtestatud reegleid.

39. Ühtlasi on sport majandustegevus. Seega kohaldatakse spordiga tegelemise suhtes sellele majandustegevusele kohaldatavaid liidu õiguse sätteid.[12] Euroopa Kohus on leidnud, et spordile kohaldatakse vaba liikumise reegleid, konkurentsiõigust ja liidu õiguse üldpõhimõtteid, sh konkreetselt proportsionaalsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet.[13]

[10] Vt sellega seoses ka Maduro, M. P. ja Weiler, J. H. H., „„Integrity“, „independence“ and the internal reform of FIFA: A view from the trenches“, Geeraert, A. ja van Ekeren, F. (toimetajad) teoses *Good Governance in Sport – Critical Reflections*, Routledge, 2022, lk 129–136.

[11] Hiljutises kohtuasjas tõdes kohtujurist Szpunar, et „[s]ageli on raske eitada, et mõned eraõiguslikud üksused tegutsevad nagu riik, olgu siis pelgalt nende majandusjõust tulenevalt või seoses sellega, kuidas nad reegleid kehtestavad […]“. Kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas FIFA (C-650/22, EU:C:2024:375, punkt 33). Selle põhjal tegi ta järelduse, et FIFA suhtes kohaldatakse tõepoolest vaba liikumise reegleid. Selle riigilaadse rolli ja regulatiivse pädevuse teiseks näiteks on see, et FIFA avaldas 2017. aastal oma inimõiguste poliitika. Hinnangut selle ebaühtlasele edukusele vt Mercado Jaén, P. J., Bistaraki, A. ja Schubert, M., „Between rhetoric and reality: Effects of FIFA's human rights policy on its organisational structures and procedures“, *International Journal of Sport Policy and Politics*, Vol. 16(3), 2024, lk 499.

[12] Euroopa Kohus leidis seda juba 12. detsembri 1974. aasta kohtuotsuses Walrave ja Koch (36/74, EU:C:1974:140, punkt 4). Vt 4. oktoobri 2024. aasta kohtuotsus FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824, punkt 75) ja 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, punkt 83).

[13] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, punktid 85–88).

40. FIFA põhikiri nõuab, et vaidlused, mis võivad tekkida seoses tema spordialaste reeglitega, tuleb lahendada tema enda vaidluste lahendamise süsteemi abil, mis määrab Spordi Arbitraažikohtu ainsaks ja kohustuslikuks apellatsiooniorganiks.

41. Kui aga FIFA reegel või sellel reeglil põhinev otsus võib rikkuda isiku õigust, mis põhineb liidu õigusel, annab liidu konstitutsiooniline süsteem sellele isikule õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele, mis on praegu väljendatud harta artiklis 47.

42. ELL artikli 19 lõike 1 kohaselt, mille tõlgendamist eelotsusetaotluse esitanud kohus palub, on liikmesriigid kohustatud tagama, et liidu õiguse subjektid saaksid seda põhiõigust ka tegelikult kasutada.[14] See tähendab, et liikmesriigid peavad tagama, et isikul, kes väidab, et tema liidu õigusest tulenevat õigust on rikutud, on juurdepääs[15] sõltumatule seaduse alusel moodustatud kohtule,[16] kellel on õigus pöörduda ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtusse.[17]

43. Liidu õigusest tulenevate õiguste kohtuliku kaitse, mida FIFA reeglid väidetavalt rikuvad ja mille Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsus kehtivaks tunnistab, peab seega tagama kohus, mis vastab ELTL artiklis 267 sätestatud mõiste „kohus“ määratlusele.

44. Spordi Arbitraažikohus või Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus, kellel on selle otsuste läbivaatamise pädevus, ei ole sellised kohtud. Seega see, kui nad hindavad FIFA reeglite kooskõla liidu õigusest tulenevate õigustega, ei vasta liidu õiguses sätestatud tõhusa kohtuliku kaitse nõudele.

45. Nii jõuame käesoleva kohtuasja juurde. See tuleneb vaidlusest „kohtus“ ELTL artikli 267 tähenduses.

46. Belgia kohtutes väitsid pooled, et FIFA kehtestatud kolmandatele isikutele õiguste kuulumise keeld takistab neil kasutada neile liidu õigusega antud õigusi. Seetõttu palusid nad, et tuvastataks, et liidu õigusega on vastuolus nimetatud FIFA reeglid, mille kehtivust oli Spordi Arbitraažikohus vahepeal kinnitanud, ja palusid sellega põhjustatud kahju hüvitamist.

47. Siiani on kõik kenasti. Eespool toodust saab järeldada, et pooltel oli võimalik pöörduda eelotsusetaotluse esitamiseks pädevasse kohtusse. Võib aga juhtuda, et tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet on siiski rikutud, kuna pädevatel kohtutel ei olnud võimalik pakkuda tõhusat õiguskaitsevahendit riigisisese (Belgia) õigusnormi tõttu, mille kohaselt on Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeima kohtu kinnitatud Spordi Arbitraažikohtu otsustel seadusjõud. Selgitatakse, et see õigusnorm takistab neil käesolevas asjas kontrollida, kas FIFA reeglid on liidu õigusega kooskõlas.

[14] 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 34). Vt ka 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

[15] Nagu Euroopa Kohus on leidnud juba alates 15. mai 1986. aasta kohtuotsusest Johnston (222/84, EU:C:1986:206, punktid 18 ja 19).

[16] Seoses nõudega, et kohus peab olema sõltumatu, vt 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (kõrgeima kohtu sõltumatus) (C-619/18, EU:C:2019:531, punktid 57 ja 58, 71–77); seoses nõudega, et kohus peab olema moodustatud seaduse alusel, vt 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W.Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punktid 126–130).

[17] 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, punkt 51), milles Euroopa Kohus tugines harta artiklile 47, et põhjendada viimase astme kohtute kohustust sõnastada põhjused, miks nad otsustasid eelotsusetaotlust mitte esitada. See näitab, et Euroopa Kohus käsitab eelotsusemenetlust tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte elluviimise vahendina. Vt ka 23. novembri 2021. aasta kohtuotsus IS (eelotsusetaotluse õigusvastasus) (C-564/19, EU:C:2021:949, punkt 76), milles Euroopa Kohus leidis, et „liikmesriigi kohtutele ELTL artikliga 267 antud pädevuse teostamise piiramine tooks kaasa isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusa kohtuliku kaitse piiramise“.

48. Kas selline õigusnorm on tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega vastuolus?

49. Mulle näib, et vastus on kindel jah.

50. Kirjalikes seisukohtades ja kohtuistungil toimunud aruteludes tekkis aga üldisem küsimus: kas liidu õigus nõuab konkreetset õiguskaitsevahendit, mis on piisav, et tagada tõhus kohtulik kaitse spordi valdkonnas tehtud vahekohtuotsuste puhul? Seega käsitlen põgusalt ka seda vaidlust.

51. Minu analüüsi ülesehitus on järgmine. Kõigepealt selgitan ma FIFA vaidluste lahendamise mehhanismi korraldust (A jagu). Seejärel esitan ettepaneku selle kohta, kuidas tuleks vastata kahele eelotsuse küsimusele (B ja C jagu), pannes rõhu esimesele küsimusele.

A. FIFA põhikirja kohane Spordi Arbitraažikohus

52. 1981. aastal pakkus Rahvusvahelise Olümpiakomitee (ROK) toonane president Juan Antonio Samaranch välja spordispetsiifilise kohtualluvuse mõtte. Spordi Arbitraažikohus alustas tegevust 1984. aastal pärast seda, kui ROK oli ratifitseerinud selle põhikirja. Väidetavalt lootis ROKi president Samaranch, et Spordi Arbitraažikohtust saab „maailma spordi kõrgeim kohus“.[18] Spordi Arbitraažikohtu veebisaidil, kus see ajalugu on välja toodud, on märgitud, et „Spordi Arbitraažikohtu kohtualluvust ei tohiks mingil juhul sportlastele või alaliitudele peale sundida, vaid see peaks jääma pooltele vabalt kättesaadavaks“.[19]

53. Esialgu enamik spordiorganisatsioone, sealhulgas FIFA, Spordi Arbitraažikohtu poole ei pöördunud.[20] Kuid alates 1984. aastast on paljugi muutunud.

54. Liidu õiguse teadlased räägivad Spordi Arbitraažikohtu olulisest ümberkujundamisest pärast Euroopa Kohtu 1995. aasta Bosmani kohtuotsust.[21] Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsuste arv kasvas pärast 1995. aastat hüppeliselt. Seetõttu lisas FIFA esialgsest vastuseisust hoolimata oma põhikirja vahekohtuklausli, määrates Spordi Arbitraažikohtu sellistes vaidlustes pädevaks kohtuks. Esialgu oli Spordi Arbitraažikohtu pädevus jalgpallialastes vaidlustes vabatahtlik.[22]

55. Praegu aga on FIFA põhikirjas sätestatud Spordi Arbitraažikohtu jurisdiktsioon jalgpallis muude õiguskaitsevahendite kasutamist välistav ja kohustuslik.

56. FIFA põhikirja artikli 57 lõikes 1 tunnustatakse Spordi Arbitraažikohtu pädevust lahendada vaidlusi FIFA, selle liikmesühingute, jalgpallikonföderatsioonide, liigade, klubide, mängijate, ametnike, vahendajate ja litsentseeritud mänguagentide vahel.

[18] McLaren, R. H., „Twenty-five years of the Court of Arbitration for Sport: A look in the rear-view mirror“, *Marquette Sports Law Review*, Vol. 20, 2010, lk 305, lk-l 306.

[19] Kättesaadav: https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html.

[20] Nafziger, J. A. R., „International sports law: A replay of characteristics and trends“, *American Journal of International Law*, Vol. 86, 1992, lk 489, lk-l 508.

[21] 15. detsembri 1995. aasta kohtuotsus Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463). Vt selle kohta Duval, A., „The Court of Arbitration for Sport and EU law: Chronicle of an encounter“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 22(2) 2015, lk 224, lk-l 226.

[22] Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) selgitas kohtuotsuses Mutu ja Pechstein, et FIFA 2001. aasta reeglid ei välista mängijate pöördumist üldkohtutesse ega kujuta endast seega kohustuslikku vahekohtumenetlust. EIK 4. veebruari 2019. aasta otsus kohtuasjas Mutu ja Pechstein *vs*. Šveits, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, punkt 116.

57. FIFA organite lõplike otsuste ning jalgpallikonföderatsioonide, liikmesühingute või liigade otsuste peale võib esitada Spordi Arbitraažikohtule edasikaebuse, millel ei ole peatavat toimet.[23] See tuleb esitada Spordi Arbitraažikohtule 21 päeva jooksul pärast edasikaevatud otsuse teatavakstegemist ning selle võib teha alles pärast seda, kui kõik muud organisatsioonisisesed kanalid on ammendatud.[24]

58. Viimaks on FIFA põhikirja artiklis 59 sätestatud:

„1. Jalgpallikonföderatsioonid, liikmesühingud ja liigad lepivad kokku, et nad tunnustavad Spordi Arbitraažikohut kui sõltumatut kohtuvõimu ning tagavad, et nende liikmed, seotud mängijad ja ametnikud täidaksid Spordi Arbitraažikohtu tehtud otsuseid. Sama kohustus kehtib vahendajate ja litsentsitud mänguagentide suhtes.

2. Üldkohtute poole pöördumine on keelatud, välja arvatud juhul, kui see on FIFA eeskirjadega konkreetselt ette nähtud. Samuti on keelatud pöörduda üldkohtute poole seoses mis tahes ajutiste meetmetega.

3. Jalgpalliliidud lisavad oma põhikirja või reeglistikesse klausli, millega nähakse ette, et liidusiseseid vaidlusi või liigasid, liigade liikmeid, klubisid, klubide liikmeid, mängijaid, ametnikke ja teisi jalgpalliliidu ametnikke puudutavaid vaidlusi on keelatud lahendada üldkohtutes, välja arvatud juhul, kui FIFA reeglistikes või siduvates õigusnormides on konkreetselt sätestatud või ette nähtud pöördumine üldkohtutesse. Üldkohtutesse pöördumise asemel nähakse ette vahekohtumenetlus. Sellised vaidlused lahendatakse sõltumatus ja nõuetekohaselt moodustatud vahekohtus, mida tunnustatakse jalgpalliliidu või -konföderatsiooni eeskirjade alusel, või Spordi Arbitraažikohtus.

Jalgpalliliidud tagavad ka selle, et nimetatud sätet rakendatakse jalgpalliliidus, kehtestades vajaduse korral oma liikmetele siduva kohustuse. Jalgpalliliidud kehtestavad sanktsioonid iga poole suhtes, kes seda kohustust ei täida, ning tagavad, et kaebused selliste sanktsioonide suhtes esitatakse samuti rangelt vahekohtule, mitte üldkohtutele.“

59. Seega, nagu ka Rahvusvahelise Uisuliidu (ISU) vahekohtusüsteemi puhul,[25] on jalgpallivaidluse lahendamine FIFA eeskirjade alusel Spordi Arbitraažikohtus kohustuslik ja tema pädevus on ainupädevus. Tuginedes sellele ainupädevusele, vaidlustas FIFA põhikohtuasjas esimese astme kohtu pädevuse.[26]

60. Ainus üldkohus, kellel on lubatud Spordi Arbitraažikohtu tehtud vahekohtuotsust läbi vaadata, on Šveitsi Konföderatsiooni kõrgeim kohus. Selle kohtu poolt vahekohtu otsuste kontrollimise alused on siiski piiratud.[27] Kohtuotsuses Semenya *vs*. Šveits leidis EIK, et Šveitsi

[23] Vt FIFA põhikirja artikli 58 lõige 1. Sama sätte kolmas lõik välistab siiski Spordi Arbitraažikohtu pädevuse edasikaebuste puhul, mis on seotud a) mängureeglite rikkumisega, b) mängukeeluga kuni neljaks mänguks või kuni kolmeks kuuks (välja arvatud dopinguotsused) ning c) otsustega, mille peale võib esitada kaebuse jalgpalliliidu või jalgpallikonföderatsiooni reeglite alusel tunnustatud sõltumatule ja nõuetekohaselt moodustatud vahekohtule.

[24] FIFA põhikirja artikli 58 lõiked 1 ja 2.

[25] Vt 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs*. komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punkt 223).

[26] FIFA tegi sama põhikohtuasjas, milles Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotluse suhtes tehti 4. oktoobri 2024. aasta kohtuotsus FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824, punkt 32).

[27] Need alused on sätestatud Šveitsi föderaalse seaduse rahvusvahelise eraõiguse kohta (Loi fédérale sur le droit international privé), millega on võimalik tutvuda aadressil https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en, artiklis 190. See kohus saab vahekohtuotsuse tühistada, kui see on vastuolus avaliku korraga, nii nagu seda mõistetakse Šveitsi õiguses.

Konföderatsiooni kõrgeima kohtu poolt läbi viidud Spordi Arbitraažikohtu tehtud vahekohtuotsuse kontrollimine oli sedavõrd piiratud, et ei olnud võimalik tagada põhiõiguste kaitset.[28]

B. Esimene küsimus

61. Esimeses küsimuses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega antakse vahekohtu otsusele seadusjõud, kui liidu õigusele vastavust on kontrollinud kolmanda riigi kohus.[29]

62. See ei ole esimene kord, kui Euroopa Kohtul on palutud tõlgendada vahekohtumenetluse ja liidu õiguse suhet ning vahekohtuotsuste kohtuliku kontrolli ulatust. Sel põhjusel püüdsid kõik menetlusosalised Euroopa Kohtus leida käesoleva kohtuasja jaoks vastuseid Euroopa Kohtu vahekohtumenetlust käsitleva kohtupraktika ühest või teisest suundumusest. Seega ühelt poolt analüüsisid nad kohtuasjadest Nordsee[30] ja Eco Swiss[31] tulenevat kohtupraktikat ning teiselt poolt kohtuotsust Achmea.[32]

63. Pärast seda, kui olen analüüsinud, mil määral need kaks kohtupraktika suundumust võivad või ei pruugi olla FIFA vahekohtusüsteemi jaoks asjakohased (alajaod 1 ja 2), teen Euroopa Kohtule ettepaneku töötada välja konkreetne tõlgendus, mis sobib kohustusliku vahekohtumenetluse jaoks, näiteks Spordi Arbitraažikohtu jaoks FIFA vaidluste lahendamise süsteemis. See lahendus pakuti minu arvates välja juba kohtuotsuses International Skating Union[33] (alajagu 3).

1. Kohtuotsustest Nordsee/Eco Swiss tuleneva kohtupraktika kohaldatavus

64. FIFA, UEFA ning Belgia, Prantsuse ja Leedu valitsus väitsid kõik ühel või teisel moel,[34] et tulenevalt Euroopa Kohtu kohtuotsusest Eco Swiss saavad riigisisesed kohtud kontrollida FIFA eeskirjade kehtivust kinnitavaid Spordi Arbitraažikohtu otsuseid, lähtudes liidu avalikust korrast.

65. Meeldetuletuseks: see kohtupraktika suundumus algas kohtuotsusega Nordsee, milles Euroopa Kohus leidis, et vahekohus, kes teeb otsuse kaubandusarbitraažis, mille poole pooled on vabatahtlikult pöördunud, ei ole „kohus“ ELTL artikli 267 tähenduses.[35]

[28] EIK 11. juuli 2023. aasta otsus Semenya *vs.* Šveits, CE:ECHR:2023:0711JUD001093421, punktid 234–240.

[29] Oma kirjalikes seisukohtades ja kohtuistungil väitis Belgia valitsus, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on riigisisest õigust valesti esitanud ja kõnealused õigusnormid võimaldavad tegelikult vahekohtuotsuse läbi vaadata, kui asja on kohtulikult kontrollinud kolmanda riigi kohus. Ma ei arva, et esitatud küsimus sõltub Belgia õiguse õigest tõlgendamisest, pigem sõltub see liidu õiguse tõlgendamisest. Kui liikmesriigi kohus on saanud Euroopa Kohtult vastuse, peab ta seda kohaldama tema menetluses olevas kohtuasjas ja tõlgendama asjakohast riigisisest õigust sellele vastavalt.

[30] 23. märtsi 1982. aasta kohtuotsus Nordsee (102/81, EU:C:1982:107).

[31] 1. juuni 1999. aasta kohtuotsus Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269).

[32] 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).

[33] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs.* komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[34] Prantsuse valitsus väitis kohtuistungil, et Spordi Arbitraažikohtu vahekohtumenetlus puudutab lihtsalt kaubandusarbitraaži kohtuotsuse Eco Swiss tähenduses. Kuigi jalgpalliorganisatsioonid ei olnud nii sõnaselged, väitsid nad kõik, et Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsuste suhtes tuleks kohaldada nimetatud kohtuotsuses sõnastatud piiranguid.

[35] 23. märtsi 1982. aasta kohtuotsus Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punkt 13). Selle järelduse suhtes kriitilist kirjandust vt Duval, A., (eespool 21. joonealune märkus), 31. joonealune märkus. Euroopa Kohus on samuti leidnud, et mõned vahekohtud vastavad sellele standardile, kui nad on loodud seaduse alusel, nende otsused on pooltele siduvad ja nende pädevus ei sõltu poolte kokkuleppest. Vt nt 17. oktoobri 1989. aasta kohtuotsus Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark (109/88, EU:C:1989:383, punktid 7–9); 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, punktid 22–35) ja 13. veebruari 2014. aasta kohtumäärus Merck Canada (C-555/13, EU:C:2014:92, punktid 16–18).

66. Isegi juhul, kui selline vahekohus võib olla kohustatud kohaldama liidu õigust ilma võimaluseta esitada eelotsusetaotlus, ei tuvastanud Euroopa Kohus mingit probleemi, sest tema vahekohtuotsuseid võib liikmesriigi kohtutes riigisisese õiguse alusel erinevates menetlustes kontrollida.[36] Eelkõige ei ole vahekohtuotsused iseenesest täitmisele pööratavad, vaid nende suhtes tuleb kõigepealt taotleda „tavaliselt" kohtult välisriigi kohtuotsuse täidetavaks tunnistamist. Sellise menetluse puhul oleks neil riigisisestel kohtutel siis võimalus või kohustus esitada liidu õiguse tõlgendamise küsimus Euroopa Kohtule.

67. Vaidlus kohtuasjas Eco Swiss tekkis ühest sellisest vahekohtuotsuse täitmisele pööramise riigisiseses kohtus. Kohtuotsuses Eco Swiss nõustus Euroopa Kohus sellega, et kohtuliku kontrolli piiratud ulatus võib olla tõhusa vahekohtumenetluse huvides.[37] Seega leiti, et riigisisene õigusnorm, millega piiratakse kohtulikku kontrolli avaliku korraga seotud küsimustega, on liidu õiguse seisukohast vastuvõetav. Samas kohtuasjas sedastas Euroopa Kohus, et liidu avalik kord hõlmab praeguseid ELTL artikleid 101 ja 102.[38]

68. Seda, mis on või ei ole liidu avalik kord, ei ole veel üldiselt selgitatud.[39] Pigem on Euroopa Kohus vastanud sellele küsimusele juhtumipõhiselt.[40] Selle mõiste tõlgendus ei ole aga käesolevas kohtuasjas vajalik. Oluline on see, et seoses kaubandusarbitraažiga on Euroopa Kohus tunnistanud, et vahekohtuotsuste kohtuliku kontrolli ulatus võib olla piiratud.[41]

69. Millises osas on eespool toodud kohtupraktika suundumus kohaldatav Spordi Arbitraažikohtu menetlusele FIFA põhikirja alusel?

70. Minu arvates esineb kaks peamist põhjust, mis eristavad seda kaubandusarbitraažist.

71. Neist esimene seisneb selles, et kaubandusarbitraaž on oma olemuselt vabatahtlik, FIFA vahekohut käsitlevad reeglid aga kohustuslikud.

72. Kaubandusarbitraaži oluline tunnus, mida käsitleti kohtuotsusel Eco Swiss põhinevas kohtupraktika suundumuses, on see, et mõlemad pooled nõustuvad vabatahtlikult vahekohtuklausliga.[42] Valides vabatahtlikult sellise vahekohtumenetluse, soovivad pooled välistada tavaliste kohtute osaluse ja võimalik, et õigussüsteemi mõnede õigusnormide kohaldamise. Euroopa Kohus võttis arvesse kaubandusasjades toimuva vahekohtumenetluse olemust ja eesmärki ning tegi seetõttu järelduse, et selliste vahekohtuotsuste kohtulik

[36] Euroopa Kohus on selgitanud, et „tavalistel kohtutel [võib] tulla [liidu õiguse küsimusi] analüüsida kas nende koostöö raames vahekohtutega […] vahekohtu otsuse kontrollimise raames […] välisriigi kohtuotsuse täitmise või mis tahes muu kohaldatava siseriikliku õigusega ette nähtud õiguskaitsevahendi või kontrollivormi korral". 23. märtsi 1982. aasta kohtuotsus Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punkt 14).

[37] 1. juuni 1999. aasta kohtuotsus Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punkt 35).

[38] 1. juuni 1999. aasta kohtuotsus Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punkt 36).

[39] Ülevaadet kohtupraktikast avaliku korra kohta liidu õiguses vt kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Real Madrid Club de Fútbol (C-633/22, EU:C:2024:127, punktid 71–103). Varajast kriitikat seoses liikmesriikide kohtute kohustusega kontrollida liidu avalikku korda, mille sisu on ebaselge, vt Prechal, S. ja Shelkoplyas, N., „National procedures, public policy and EC law. From Van Schijndel to Eco Swiss and beyond", *European Review of Private Law*, Vol. 12(5), 2004, lk 589, lk-del 606–608.

[40] Euroopa Kohus kinnitas oma 26. oktoobri 2006. aasta kohtuotsuses Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punktid 35 ja 38), et kohustus kontrollida omal algatusel tarbijalepingute ebaõiglasi tingimusi kuulub avaliku korra valdkonda.

[41] Vt sellega seoses ka kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:321, punktid 43–46).

[42] 23. märtsi 1982. aasta kohtuotsus Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punkt 11). Vt ka 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 55), milles Euroopa Kohus eristas kahepoolsetes investeerimislepingutes ette nähtud vahekohtumenetluse kaubandusarbitraažist selle alusel, et viimati nimetatu tuleneb poolte vabalt väljendatud tahtest. Vt ka 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika), milles Euroopa Kohus leidis, et lepingulise vahekohtu puhul „ei ole lepingupooltel ei õiguslikku ega faktilist kohustust anda oma erimeelsusi vahekohtu lahendada".

kontrollimine võib piirduda avaliku korra küsimustega. Vajadus kontrollida otsuse vastavust avalikule korrale eksisteerib seetõttu, et need reeglid võivad olla sedavõrd üldist huvi pakkuvad, et pooled ei saa omal tahtel nende kohaldamist välistada.

73. Sellele vastupidi, nagu väitis Madalmaade valitsus kohtuistungil, on FIFA reeglid kohustuslikud ja poolte vaba tahe esitada vaidlus Spordi Arbitraažikohtule ei ole ilmne. [43]

74. Kohtuotsuses Mutu ja Pechstein käsitles EIK just täpselt seda küsimust, kui ta analüüsis kaubandusarbitraaži ja ISU kohustuslike vahekohtueeskirjade erinevusi. [44] Spordivaldkonnas tegutsejad ei saa otsustada allutada oma vaidlusi, milles nad vaidlustavad FIFA reeglid või otsused, mõnele muule kohtusüsteemile kui FIFA sisemistele distsiplinaarmenetlustele ja seejärel Spordi Arbitraažikohtule. Kui Spordi Arbitraažikohtu kohustuslikku jurisdiktsiooni ei tunnustata, takistab see mängijatel mängida [45] ja klubidel konkureerida.

75. Seega on Spordi Arbitraažikohtu kohtualluvus mängijate ja klubide jaoks kohustuslik ja nad ei vali seda omal vabal tahtel. [46] Seetõttu ei peegelda see nende valikut välistada kohtusse pöördumine ja teatud õigusnormide kohaldatavus nendevahelises vaidluses. Minu hinnangul mõjutab see selle kohtuliku kontrolli ulatust, mida riigisisesed kohtud peaksid saama seoses liidu õigusega teha (vt allpool jagu IV.B.3(b)).

76. Kaubandusarbitraaži ja FIFA põhikirja alusel toimuva vaidluste lahendamise süsteemi teine erinevus on viimati nimetatud süsteemi iseseisvus täitmisele pööramise osas.

77. Kui üks kaubandusarbitraaži menetluse osalisi keeldub vahekohtuotsust täitmast, peab teine pool pöörduma selle täitmisele pööramiseks üldkohtu poole. Nagu Euroopa Kohus selgitas kohtuotsuses Nordsee (vt käesoleva ettepaneku punktid 65 ja 66), on liikmesriigi kohtul juhul, kui nõutakse täitmist Euroopa Liidus, võimalus kontrollida vahekohtuotsuse kooskõla liidu õigusega ja esitada vajaduse korral Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus.

78. Kui aga menetlusosaline keeldub täitmast Spordi Arbitraažikohtu otsust, sest ta leiab, et see rikub liidu õigust, ei saa ta lihtsalt keelduda sellist otsust täitmast ja samuti ei ole FIFA-l tarvis alustada täitmisele pööramise menetlust riigisiseses kohtus. FIFA saab selle otsuse ise täita. Tõepoolest, käesoleval juhul sai ta pöörata karistused ja mängijate registreerimise keelu täitmisele ilma kohtusse pöördumata. [47]

79. Sellise otsuseid ise täitmisele pööratava süsteemi puhul on vähetõenäoline, et küsimus vahekohtuotsuse kooskõla kohta liidu õigusega jõuab täitemenetluses „kohtuni“ ELTL artikli 267 tähenduses.

[43] Vt ka Paulssoni ilmekat selgitust: „Tavaliselt on spordiasutuste ainupädevus sätestatud spordialaliitude määrustes, millega antakse luba hooajal võistelda või konkreetsetel üritustel osaleda. Kõnealune alaliit on üldiselt eksisteerinud aastakümneid, kui mitte põlvkondi, ning on ilma igasuguse välise mõjuta välja töötanud enam või vähem keeruka ja täiesti sisemiselt välja töötatud menetluse vaidluste lahendamiseks. Seevastu osaline, keda süüdistatakse, seisab sageli menetlusega silmitsi samamoodi nagu turist kogeks orkaani Fidžil: hirmutava ja eraldiseisva elusündmusena, milleks ta on täiesti ette valmistamata.“ Paulsson, J. (eespool käesoleva ettepaneku 2. joonealune märkus), lk 361.

[44] EIK 4. veebruari 2019. aasta otsus kohtuasjas Mutu ja Pechstein *vs.* Šveits, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, punktid 103–108.

[45] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs.* komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punkt 223). EIK 4. veebruari 2019. aasta otsus kohtuasjas Mutu ja Pechstein *vs.* Šveits, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, punkt 113.

[46] Tegelikult leidis EIK, et võrreldes ISU reeglitega ei välista FIFA 2001. aasta reeglid mängijate võimalust pöörduda üldkohtutesse ega kujuta endast seega kohustuslikku vahekohtumenetlust. Olukord on kindlasti teistsugune FIFA põhikirja praeguse artikli 59 lõike 2 puhul, mis viib selle vastavusse ISU reeglitega. EIK 4. veebruari 2019. aasta otsus kohtuasjas Mutu ja Pechstein *vs.* Šveits, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, punkt 116.

[47] FIFA kinnitas kohtuistungil, et tema pädevus põhineb FIFA distsiplinaarkoodeksi artiklil 21 (kättesaadav: https://digitalhub.fifa.com/m/59dca8ae619101cf/original/FIFA-Disciplinary-Code-2023.pdf).

80. Seega on võimalik, et õiguskaitsevahendid, mida peeti piisavaks, et tagada tõhus õiguskaitse ja liidu õiguse ühetaolisus kaubandusarbitraaži kontekstis, ei ole käesolevas asjas käsitletava sõltumatu kohustusliku vahekohtu süsteemi puhul piisavad (vt täiendavalt allpool käesoleva ettepaneku punktid 111–114).

81. Neil põhjustel leian, et kohtuotsustest Nordsee ja Eco Swiss tulenevas kohtupraktika suundumuses kaubandusarbitraaži suhtes välja töötatud õigusnormid ei sobi FIFA kohustuslikule vahekohtumenetlusele Spordi Arbitraažikohtus.

2. Kohtuotsusest Achmea tuleneva kohtupraktika kohaldatavus

82. Royal Football Club Seraing ja Doyen Sports tuginesid kohtuotsusele Achmea, väites, et Spordi Arbitraažikohtu otsused peavad alluma tõelisele kohtulikule kontrollile liikmesriigi kohtus, kellel peab olema võimalik esitada Euroopa Kohtule liidu õiguse tõlgendamise küsimusi.

83. Ka komisjon tugines oma kirjalikes seisukohtades kohtuotsusele Achmea, et väita, et riigisisestel kohtutel peab olema muu hulgas võimalus kontrollida vaidluse suhtes vahekohtumenetluse läbiviimise võimalikkust.

84. Meeldetuletuseks: kohtuotsuses Achmea eitas Euroopa Kohus võimalust pöörduda kahepoolsete investeerimislepingute alusel liikmesriikidega seotud vaidluste lahendamiseks vahekohtusse. Sellistes lepingutes nõustusid liikmesriigid välistama oma kohtute pädevuse investori ja riigi vahelistes vaidlustes, isegi kui sellised vaidlused võivad puudutada liidu õiguse kohaldamist või tõlgendamist. Euroopa Kohtu sõnul jätsid liikmesriigid niiviisi võimalikud liidu õiguse rikkumised täielikult välja „kohtuliku kontrolli süsteemist, mille nad ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt on kohustatud kehtestama liidu õigusega hõlmatud valdkondades“.[48]

85. Mõistan, et kohtuotsuse Achmea aluspõhimõtteks on eelkõige vastastikuse usalduse põhimõte.[49] See, kui nõustutakse teatud vaidluste väljajätmisega liikmesriikide kohtute pädevusest, ei jäta mitte üksnes tagamata tõhusat kohtulikku kaitset, vaid saadab ka vale sõnumi: et need kohtud ei pruugi olla piisavalt sõltumatud ja erapooletud, et lahendada vaidlusi, mille investorid on liikmesriikide vastu algatanud.

86. Liidu õiguse kohaldamine sõltub suuresti vastastikusest usaldusest liikmesriikide kohtute suhtes. Sel põhjusel ja selleks, et tagada eelotsusemenetluse[50] kaudu liidu õiguse ühetaoline tõlgendamine, leiti, et liikmesriikidevahelistes kahepoolsetes investeerimislepingutes sisalduvad vahekohtuklauslid on liidu õigusega vastuolus.

87. Kohtuotsuse Achmea sellist käsitust kinnitab asjaolu, et erinevalt kaubandusarbitraažist ei analüüsinud Euroopa Kohus kohtuotsuses Achmea küsimust, kas kahepoolsete investeerimislepingute alusel tehtud vahekohtuotsuste hilisem kontrollimine riigisiseste kohtute poolt võiks heastada tõhusa kohtuliku kaitse puudumise.[51] Ta lihtsalt pidas vastuvõetamatuks

[48] 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 55).

[49] 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 34). Vt ka Centeno Huerta, S. ja Kuplewatzky, N., „On *Achmea*, the autonomy of Union law, mutual trust and what lies ahead“, *European Papers*, Vol. 4(1), 2019, lk 61, lk-del 65–68.

[50] 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punktid 36 ja 37).

[51] 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punktid 20, 52 ja 53).

üldisi kokkuleppeid, millega välistatakse riigisiseste kohtute pädevus. Seega ei saa Royal Football Club Seraingi ja Doyen Sportsi väited vahekohtuotsuse tõelise kohtuliku kontrolli vajaduse kohta (vt käesoleva ettepaneku punkt 82) tugineda kohtuotsusele Achmea.

88. Samamoodi leidis Euroopa Kohus kohtuotsuses PL Holdings, et kahepoolse investeerimislepingu alusel tehtud vahekohtuotsuse tühisust ei saa heastada vahekohtumenetluse ümbermääratlemisega *ad hoc* vabatahtlikuks vahekohtumenetluseks, või lihtsalt seetõttu, et liikmesriik ei vaidlustanud kahepoolses investeerimislepingus sisalduva vahekohtuklausli kehtivust konkreetses vahekohtumenetluses.[52]

89. Käesoleva vaidluse suhtes kohaldatavad Belgia õigusnormid koos FIFA põhikirjast tuleneva Spordi Arbitraažikohtu kohustusliku kohtualluvusega välistavad samamoodi liikmesriikide kohtute võimaluse tagada isikutele liidu õigusega tagatud õiguste tõhus kohtulik kaitse. Sellegipoolest ei arva ma, et piisab sellest, et võrrelda FIFA vahekohtusüsteemi kohtuotsuses Achmea käsitletud vahekohtupädevusega. Lisaks sellele ei arva ma, et sama vastastikusel usaldusel põhinev põhimõte on kohaldatav käesolevale kohtuasjale.

90. Sellisel vaheteol on kolm põhjust. Esiteks ei seata käesolevas kohtuasjas kahtluse alla FIFA vahekohtusüsteemi põhimõttelist kooskõla liidu õigusega.[53] Enamik käesoleva menetluse osalistest on tegelikult nõus, et vahekohtumenetlus spordivaldkonnas on kasulik. Samuti avaldas Euroopa Parlament 2012. aastal resolutsiooni Euroopa mõõtme kohta spordis, milles ta tunnustas „spordikohtute õiguspärasust spordivaldkonna vaidluste lahendamisel, tingimusel et need austavad inimeste põhiõigust õiglasele kohtumõistmisele“.[54]

91. Seetõttu ei teki vahekohtu menetluse läbiviimise võimatuse küsimust, mille esitas komisjon.

92. Teiseks ei tulene käesolevas kohtuasjas käsitletav Spordi Arbitraažikohtu kohustuslik ja muude õiguskaitsevahendite kasutamist välistav pädevus liikmesriikide poolt või nende vahel sõlmitud rahvusvahelisest lepingust ega nende avaliku võimu teostamisest. Pigem tuleneb see eraõigusliku organisatsiooni FIFA põhikirjast. See põhikiri ei ole liikmesriikidele nende kohtusüsteemi kaudu tõhusa kohtuliku kaitse tagamisel mingil viisil siduv ega piira neid. Seega ei ole liikmesriigid nõustunud oma kohtute pädevuse välistamisega.

93. Kolmandaks pöördub kohtuotsus Achmea liikmesriikide poole ja selles nõutakse, et nad kõrvaldaksid kahjulikud tagajärjed, mida kahepoolsete investeerimislepingute vahekohtuklauslid põhjustavad vastastikuse usalduse põhimõttele nende kohtute suhtes.[55] Seda on võimalik

[52] 26. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:875, punkt 54).

[53] See ei tähenda, et Spordi Arbitraažikohut kirjanduses ei kritiseerita. Mõned näiteks kritiseerivad seda inimõiguste problemaatilise olukorra pärast: „Seni kuni spordi vahekohtumenetlus Spordi Arbitraažikohtus kannab nime „vahekohus“, saab ta kasutada vahekohtu paindlikkust, et manööverdada inimõigustega seotud nõuete ümber.“ Shahlaei, F., „The collision between human rights and arbitration: The game of inconsistencies at the Court of Arbitration for Sport“, *Arbitration International*, Vol. 40(2), 2024, lk 169, lk-l 203. Mõned osutavad sellele, millised on Spordi Arbitraažikohtu ohud kohtulikule kaitsele laiemas mõttes. Vt selles suhtes Anderson, J., „„Taking sports out of the courts“: Alternative dispute resolution and the international Court of Arbitration for Sport“, *Journal of Legal Aspects of Sport*, Vol. 10, 2000, lk 123. Viimaks on Spordi Arbitraažikohut kritiseeritud ka sellepärast, et ta ei ole nõuetekohaselt seotud liidu õigusega. Vt Duval, A., „Towards a transnational *Solange*: The Court of Arbitration for Sport and EU law“ teoses Hörnle, T., Möllers, C. ja Wagner, G. (toimetajad), *Gerichte und ihre Äquivalente*, Nomos, 2020, lk 33.

[54] Euroopa Parlamendi 2. veebruari 2012. aasta resolutsioon Euroopa mõõtme kohta spordis (2011/2087(INI)) (ELT 2013 C 239E, lk 46). See avaldus ajendas Duvali pooldama kohtuotsusega Solange sarnast lähenemisviisi riigisisestes kohtutes, kui nad vaatavad läbi Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsuseid. Duval, A., (eespool 53. joonealune märkus), lk 42.

[55] Selle kohta, kuidas see edeneb, vt Biondi, A. ja Sangiuolo, G., „Three years after *Achmea*: What is said, what is unsaid, and what could follow“, teoses Biondi, A. ja Sangiuolo, G. (toimetajad), *The EU and the Rule of Law in International Economic Relations – An Agenda for an Enhanced Dialogue*, Edward Elgar, 2021. Tagajärgede kohta investori ja riigi vahelistes kohtutes vt Centeno Huerta, S. ja Kuplewatzky, N. (eespool 49. joonealune märkus), lk 68–74.

saavutada mitmel viisil. Liikmesriigid võivad neid lepinguid uuesti tõlgendada,[56] neist taganeda[57] või neil põhinevad vahekohtuotsused jõustamata jätta.[58] Ent isegi juhul, kui Euroopa Kohus leiaks, et FIFA reeglid Spordi Arbitraažikohtu pädevuse kohta on liidu õigusega põhimõtteliselt vastuolus (mida käesolevas kohtuasjas ei ole väidetud), oleks liikmesriikide ainus võimalus sellise järelduse jõustamiseks see, et nende kohtud ei tunnusta selliseid vahekohtuotsuseid. Jalgpalli vahekohtusüsteemi muutmine sõltuks paratamatult FIFA valmisolekust.

94. Seega peale selle, et see kordab liidu õiguse tõhusa kohtuliku kaitse ja ühetaolisuse tähtsust, ei anna kohtuotsus Achmea kohtuotsusest Eco Swiss tulenevale kohtupraktika suundumusele lisaväärtust osas, mis puudutab käesolevas kohtuasjas esitatud küsimusi. Selles osas rõhutas FIFA kohtuistungil õigesti, et Euroopa Kohus ei nimetanud oma kohtuotsuses International Skating Union kohtuotsust Achmea, kui ta analüüsis Spordi Arbitraažikohut hõlmavat spordiarbitraaži.

3. Spordi Arbitraažikohut hõlmav kohustuslik spordiarbitraaž ja tõhus kohtulik kaitse

95. Nagu ma juba eespool esile tõin (vt jagu IV.B.1), on kaubandusarbitraaži ja Spordi Arbitraažikohut hõlmava spordiarbitraaži vahel kaks olulist erinevust: esiteks on see kohustuslik ja teiseks on ta ise täitmisele pöörava olemusega. Leian, et need erinevused nõuavad konkreetset analüüsi, lähtudes tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttest seoses nii kohtusse pöördumise võimaluse kui ka kohtuliku kontrolli ulatusega.

96. Seda märkis Euroopa Kohus – nii nagu mina sellest kohtuotsusest aru saan – juba kohtuotsuses International Skating Union.[59] Küll aga ei käsitlenud Euroopa Kohus selles kohtuasjas riigisiseste kohtute pädevust või kohustusi. Ta käsitles üksnes ISU eeskirjade mõju konkurentsiõiguse rikkumisele. Sellegipoolest, rõhutades Spordi Arbitraažikohtu pädevuse kohustuslikku ja muude õiguskaitsevahendite kasutamist välistavat olemust kui põhjust, miks ISU konkurentsiõiguse rikkumine oli suurem,[60] näib Euroopa Kohus viitavat sellele, et selline vahekohtumenetlus nõuab konkreetset lähenemist.

97. Käesoleva kohtuasja kohtuistungil tegi Madalmaade valitsus Euroopa Kohtule ettepaneku võtta konkreetne lähenemine seoses kohustusliku vahekohtumenetlusega, nagu FIFA põhikirja alusel toimuv spordiarbitraaž. Üks sellise ettepaneku põhjuseid oli vajadus säilitada kaubandusarbitraaži süsteem praegusel kujul.

98. Olen nõus. Kui kohustuslik spordiarbitraaž nõuab reegleid, mis pakuvad suuremaid kohtusse pöördumise võimalusi ja laiemat läbivaatamise ulatust, et täita tõhusa kohtuliku kaitse nõudeid, tuleks seda eristada vabatahtlikult aktsepteeritavast kaubandusarbitraažist, kus vahekohtu otsuseid võib läbi vaadata ainult erandkorras ja piiratud põhjustel.

[56] 18. novembri 2003. aasta kohtuotsus Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punkt 169).

[57] 18. novembri 2003. aasta kohtuotsus Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punkt 170). Euroopa Liit tegi seda seoses energiaharta lepinguga. Vt ettepanek: nõukogu otsus Euroopa Liidu väljaastumise kohta energiaharta lepingust (COM/2023/447 final), mille nõukogu kiitis heaks 7. märtsil 2024; nõukogu 30. mai 2024. aasta otsus (EL) 2024/1638, milles käsitletakse liidu taganemist energiaharta lepingust, ST 6509 2024 INIT (ELT L 2024, lk 1638).

[58] Nagu tehti 21. septembri 2022. aasta kohtumääruses Romatsa jt (C-333/19, EU:C:2022:749, punkt 43).

[59] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs*. komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[60] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs*. komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punkt 228).

99. Seega ei peaks kohtuotsusest Eco Swiss tulenevat kohtupraktikat automaatselt üle kandma sellisele kohustuslikule spordiarbitraažile nagu on käsitlusel käesolevas kohtuasjas. Järgnevalt puudutan kohtusse pöördumise võimalust (punkt a) ja kontrolli ulatust (punkt b) nimetatud kontekstis.

a) Kohtusse pöördumise võimalus

100. Spordi Arbitraažikohtu otsuste ise täitmisele pööratav olemus FIFA süsteemis vähendab vältimatult ja oluliselt riigisiseste kohtute võimalust menetleda kohtuasja, mis puudutab Spordi Arbitraažikohtu otsust.

101. Kaubandusarbitraaži puhul ei pidanud Euroopa Kohus vastama küsimusele seoses kohtusse pöördumise võimalusega, sest eeldati, et selline võimalus on igal juhul tagatud täitmisele pööramise etapis.

102. FIFA vahekohtusüsteemi ise täitmisele pööratav olemus aga toob kaasa küsimuse selle kohta, milliseid õiguskaitsevahendeid peaks liikmesriigid kehtestama, et tagada tõhus kohtulik kaitse seoses Spordi Arbitraažikohtu otsusega, mis võib rikkuda liidu õigusega tagatud õigusi.

103. Seda küsimust käsitleti poolte kirjalikes seisukohtades ja kohtuistungil. Näiteks leidis komisjon, et peab olema olemas mingi viis otseseks vaidlustamiseks, mis hõlmab Spordi Arbitraažikohtu otsuse kohtulikku läbivaatamist. See tähendaks seda, et peaks olema võimalik esitada hagi, mille tulemusel tühistatakse vahekohtuotsus ja tunnistatakse kehtetuks FIFA reeglid, kui leitakse, et need rikuvad liidu õigust. Teised, näiteks FIFA, olid arvamusel, et otsene hagi ei ole vajalik. Piisab kaudsest vaidlustamisest, näiteks kahju hüvitamise hagist.

104. Minu arvates on Euroopa Kohus sellele dilemmale juba vastanud kohtuotsuses International Skating Union. Esiteks leidis ta, et olukordades, kus spordialaliidud teevad vahekohtumenetluse klubidele ja sportlastele kohustuslikuks, kehtib riigisiseste kohtute kohtuliku kontrolli nõue „veelgi enam“.[61] Lisaks sellele selgitas ta, et asjaolu, et isikul on õigus taotleda kahju hüvitamist, ei heasta seda, et puudub õiguskaitsevahend, mis võimaldaks sellel isikul pöörduda pädevasse liikmesriigi kohtusse selleks, et saavutada sellise tegevuse lõpetamine või – kui tegemist on aktiga – selle akti kontrollimine ja tühistamine.[62]

105. Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte nõuab seega vahetut kohtulikku teed, et hinnata ja vajaduse korral takistada liidu õigusega vastuolus olevate FIFA reeglite kohaldamist. Vahekohtuotsus, milles kinnitatakse FIFA reeglite vastavust liidu õigusele, ei saa takistada riigisisest kohut kontrollimast seda vastavust ise, suunates vajaduse korral liidu õiguse tõlgendamise küsimuse Euroopa Kohtusse.

106. Seega see, kui vahekohtuotsusele omistatakse seadusjõud seoses selle järeldusega, et liidu õigust ei ole rikutud, on vastuolus tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega.

[61] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs*. komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punkt 193).

[62] 21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus International Skating Union *vs*. komisjon (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punkt 201).

107. Selline riigisisene õigusnorm nagu on käsitlusel põhikohtuasjas, millega omistatakse seadusjõud Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsusele, tuleb seega tühistada, et anda riigisisesele kohtule võimalus kasutada oma pädevust kontrollida FIFA reeglite kooskõla liidu õigusega.[63]

b) Kontrolli ulatus

108. Kaubandusarbitraaži piiratud kohtulik kontroll ei ole minu hinnangul FIFA kohustusliku ja muude õiguskaitsevahendite kasutamist välistava vahekohtusüsteemi kontekstis piisav.

109. Kohtuotsusest Eco Swiss tulenevast kohtupraktikast on võimalik mõista, et kohtuliku kontrolli ulatus võib piirduda avaliku korra küsimustega. Isegi kui Euroopa Liidu avaliku korra täpne tähendus ja ulatus ei ole selgelt kindlaks määratud, tundub, et see ei puuduta kõiki liidu õigusnorme, vaid ainult neid, millel on suurem avalik tähtsus.

110. Seetõttu ei puuduta avaliku korra kontroll tingimata iga liidu õiguse normi, mis annab üksikisikule õiguse.

111. See on kaubandusarbitraaži puhul vastuvõetav, kuna võib arvata, et pooled on vabatahtlikult välistanud õigussüsteemi mõne normi kohaldamise, kuid ei saa välistada avaliku korra norme.

112. Sellise kohustusliku vahekohtu puhul nagu FIFA põhikirja kohane Spordi Arbitraažikohus ei saa pooled siiski vabalt otsustada, et nad välistavad oma olukorra suhtes teatud liidu õigusnormide kohaldamise.

113. Seetõttu ei saa põhjusi, mis õigustavad kohtuliku kontrolli piiratud ulatust kaubandusarbitraaži puhul, lihtsalt üle kanda kohustuslikule vahekohtumenetlusele.

114. Seega peab riigisisesel kohtul olema võimalik kontrollida FIFA reeglite kooskõla kõigi liidu õigusnormidega, olenemata Spordi Arbitraažikohtu otsusest.

115. Tal peaks olema võimalik viia läbi selline kontroll sõltumata sellest, mil viisil kohtuasi tema menetlusse jõuab: kas vahetult täitetoiminguna või kaudselt, teise hagiga kaasnevana (nagu käesoleval juhul).

116. Viimane küsimus, mida ei saa eirata ja mis esitati kohtuistungil, on see, kas saab kohaldada New Yorgi konventsiooni,[64] mille osalised on kõik liikmesriigid.[65] Kuigi New Yorgi konventsioon ei ole Euroopa Liidule siduv, on Euroopa Kohus kooskõlas tavaõigusest tuleneva hea usu põhimõttega varem võtnud arvesse ka liikmesriikide rahvusvahelisi kohustusi.[66]

[63] FIFA, UEFA ja URBSFA väitsid, et Royal Football Club Seraingil ja Doyen Sportsil on Belgias palju võimalusi pöörduda kohtusse, mida tõendavad teised kohtumenetlused, mis on algatatud paralleelselt menetlusega praeguses põhikohtuasjas (näiteks mitu hagi tribunal de première instance de Liège'ile (Liège'i esimese astme kohus, Belgia)). See argument iseenesest ei ütle midagi selle kohta, et seadusjõudu käsitlev õigusnorm on vastuolus tõhusa kohtuliku kaitse nõudega menetluses, milles esitati käesolev eelotsusetaotlus. Iga riigisiseses õiguses ette nähtud menetlus peab olema tõhus. See tähendab, et ei piisa menetluse algatamise võimalusest, vaid asja arutaval kohtul peab olema tegelik pädevus esitatud nõudeid analüüsida ja poolte taotluste üle otsustada.

[64] Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon (New York, 10. juuni 1958).

[65] Komisjon väitis 3. juuni 2008. aasta kohtuotsusele Intertanko jt (C-308/06, EU:C:2008:312) tuginedes kohtuistungil, et Euroopa Kohus on kohustatud tõlgendama liidu õigust kooskõlas New Yorgi konventsiooniga, et vältida seda, et ta kohustab liikmesriike tegutsema nende rahvusvahelisi kohustusi rikkudes.

[66] 3. juuni 2008. aasta kohtuotsus Intertanko jt (C-308/06, EU:C:2008:312, punkt 52). Vt ka 14. märtsi 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ühendkuningriik (kõrgeima kohtu kohtuotsus) (C-516/22, EU:C:2024:231, punkt 126).

117. Kõik kohtuistungil osalenud nõustusid sellega, et New Yorgi konventsioon on Spordi Arbitraažikohtu otsuste suhtes kohaldatav.

118. See ei ole iseenesestmõistetav. Pigem on võimalik järeldada, et kohustuslik vahekohtumenetlus ei vasta New Yorgi konventsiooni artikli II lõike 1 nõuetele.[67] Lihtsustatult öeldes ei „kohustunud“ pooled, mis minu hinnangul tähendab, et nad teevad seda vabalt ja konsensuslikult, esitama vahekohtule iga nendevahelise erimeelsuse.[68]

119. Selline tõlgendus võimaldaks riigisisestel kohtutel tõlgendada New Yorgi konventsiooni nii, et see ei ole kohaldatav sellisele kohustuslikule vahekohtule nagu FIFA spordiarbitraaž.[69]

120. Kui aga New Yorgi konventsioon on kohaldatav, siis olen seisukohal, et selle sätted ei ole vastuolus tõhusa kohtuliku kaitse tõlgendusega, mille pakun välja seoses kohustusliku vahekohtumenetlusega.

121. New Yorgi konventsiooni artikli V lõike 2 punkt b piirab vahekohtuotsuste kohtuliku kontrolli avaliku korra küsimustega.[70] Sellel sättel ei ole selles konventsioonis autonoomset tähendust, vaid selle suhtes kohaldatakse konventsioonile allakirjutanute õigusnorme.[71]

122. Üks võimalus läheneda New Yorgi konventsiooni võimalikule kohaldatavusele on seega tõlgendada selle konventsiooni kohaldamisel avaliku korra osana liidu tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, mis kohustusliku vahekohtumenetluse puhul nõuab täielikku kohtulikku kontrolli.[72] See põhimõte kujutaks endast seega teed vahekohtuotsuse täieliku läbivaatamise juurde seoses kohaldatava liidu õigusega.

4. Vahejäreldus

123. Eelnevat arvesse võttes leian, et Euroopa Kohus peaks laiendama oma otsust kohtuasjas International Skating Union ja töötama välja eraldi lähenemisviisi selliste vahekohtuotsuste kohtulikule läbivaatamisele, mis on tehtud kohustuslikus vahekohtumenetluses, nagu FIFA põhikirja alusel Spordi Arbitraažikohtus tehtud otsused.

[67] „Iga lepinguosaline riik tunnustab kirjalikku lepingut, mille alusel pooled kohustuvad esitama vahekohtule iga lahkheli, mis on tekkinud või mis võib tekkida nende vahel teatud kindla õigusliku suhtega seoses, olgu tegemist lepingulise suhtega või mitte, mis puudutab sellist valdkonda, mida on võimalik lahendada vahekohtu korras.“

[68] Vt ka Born, G. B., *International Commercial Arbitration*, 3rd edition, Wolters Kluwer, 2020, lk 275, milles esitatakse õigusaktide võrdlus ja kohtupraktika (näiteks Ameerika Ühendriikidest, Kanadast, Ühendkuningriigist, Jaapanist, Prantsusmaalt ja Saksamaalt) ja lähenetakse selle artikli tõlgendamisele sarnaselt. Sarnase argumendi kohta, et konventsiooni kohaldatakse üksnes vabatahtlikult aktsepteeritud vahekohtumenetluse suhtes, viidates New Yorgi konventsiooni artikli I lõikele 2 („Termin „vahekohtuotsused“ ei hõlma mitte ainult konkreetseks juhtumiks määratud vahekohtunike otsuseid, vaid ka otsuseid, mille on teinud alalised vahekohtuorganid, kellele pooled on esitanud taotluse.“), vt Wolff, R., *New York Convention: Article-by-Article Commentary*, Bloomsbury Collections, 2019, lk 37.

[69] Liikmesriigile siduva rahvusvahelise konventsiooni (ümber)tõlgendamist peeti üheks võimaluseks täita ELTL artiklist 351 tulenevaid kohustusi. Vt 18. novembri 2003. aasta kohtuotsus Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punkt 169).

[70] Selle artikli V lõike 2 punktis b on sätestatud: „Vahekohtu otsuste tunnustamisest ja täitmisest võib keelduda ka siis, kui selle riigi kompetentne ametkond, kus otsuse tunnustamist ja täitmist nõutakse, leiab, et: […] b) otsuse tunnustamine või täitmine oleks vastuolus selle riigi [avaliku korraga].“

[71] Kirjanduses on seda nimetatud „taltsutamatuks hobuseks“. Chatterjee, C. ja Lefcovitch, A., „Recognition and enforcement of arbitral awards: How effective is Article V of the New York Convention of 1958?“, *International In-house Counsel Journal*, Vol. 9, 2016, lk 1, lk-l 10.

[72] Sellega sarnaselt pakkus kohtujurist Tizzano välja, et õigust õiglasele kohtupidamisele saab määratleda liidu avaliku korra osana. Vt kohtujurist Tizzano ettepanek kohtuasjas Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:265, punktid 57–61).

124. Selles suhtes olen seisukohal, et tõhus kohtulik kaitse nõuab seda, et seoses kohustusliku vahekohtumenetlusega tuleb laiendada nii riigisiseste kohtute poole pöördumise võimalusi kui ka nende läbivaatamise volitusi võrreldes nende praeguse pädevusega kaubandusarbitraaži puhul.

125. Isikutel, kes väidavad, et nende liidu õigusega tagatud õigusi on rikutud, peaks olema võimalik otseselt vaidlustada FIFA reegleid sellest hoolimata, et Spordi Arbitraažikohtu otsus kinnitab nende kehtivust. Kontrolli ulatus ei peaks olema piiratud avaliku korraga, vaid peaks hõlmama kõiki asjasse puutuvaid liidu õiguse sätteid. Sellist kontrolli peaks olema võimalik läbi viia kõigis kohtumenetlustes, vaidlustatagu nendega otseselt FIFA reegleid, toimugu see Spordi Arbitraažikohtu vahekohtuotsuse täitmisele pööramise menetluses või kõrvalküsimusena teist liiki menetluses, näiteks kahju hüvitamise hagi menetluses.

126. Võttes aluseks sellise lähenemisviisi FIFA kohustusliku vahekohtu süsteemile Spordi Arbitraažikohtu kaudu, teen ettepaneku, et Euroopa Kohus vastaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele järgmiselt. ELL artikli 19 lõiget 1 koostoimes ELTL artikliga 267 ja harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus kohaldada selliseid liikmesriigi õigusnorme nagu Belgia kohtute seadustiku (Code judiciaire) artikkel 24 ja artikli 171[3] lõige 9 – millega kehtestatakse kohtuotsuse seadusjõu põhimõte – vahekohtu otsuse suhtes, mille kooskõla Euroopa Liidu õigusega on kontrollinud liidu liikmeks mitte oleva riigi kohus, kellel ei ole õigust pöörduda eelotsuse küsimusega Euroopa Liidu Kohtu poole.

C. Teine küsimus

127. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega, tõlgendatuna koostoimes ELTL artikliga 267, on vastuolus riigisisene õigusnorm, millega antakse vahekohtuotsusele kolmandate isikute suhtes ümberlükatav tõendusjõud, kui liidu õigusele vastavust on kontrollinud kolmanda riigi kohus.

128. Peale Royal Football Club Seraingi ja Doyen Sportsi on kõik osalised ühel meelel, et vahekohtuotsuste tõendusjõu reeglid ei mõjuta oluliselt tõhusat kohtulikku kaitset.

129. Royal Football Club Seraing ja Doyen Sports väidavad, et asjaolu, et riigisisestel õigusnormidel, mille kohaselt on vahekohtu otsustel kolmandate isikute suhtes *prima facie* tõendusjõud, muudab tõhusa kohtuliku kaitse õiguse kasutamise ülemäära raskeks, pöörates ümber tõendamiskoormise suhtes tavaliselt kohaldatavad reeglid.

130. Sellele vastupidi väidavad FIFA ja UEFA, keda toetab URBSVA, et tõendusjõu reegel on üksnes ümberlükatav eeldus ja et lisaks sellele on riigisiseses õiguses olemas õiguskaitsevahend, mis võimaldab riigisisesel kohtul keelduda vahekohtuotsuse tunnustamisest või täitmisest viisil, mis vastab võrdväärsuse ja tõhususe nõuetele.

131. Komisjon leiab, et asjasse puutuvad riigisisesed õigusnormid ei piira ülemääraselt õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, kuna neid kohaldatakse ainult vahekohtuotsusega kindlaks määratud faktiliste küsimuste suhtes.

132. Olen komisjoniga nõus.

133. Oluline on see, et riigisisene õigusnorm, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on selgitanud, ei takista asjasse puutuval kohtul tagamast liidu õiguse täielikku tõhusust ega tema võimalust esitada vajaduse korral eelotsusetaotlus.

134. Ümberlükatav tõendusjõuga eeldus ei takista minu hinnangul riigisisestel kohtutel täita ELL artikli 19 lõikest 1 tulenevaid kohustusi, kuna neil on jätkuvalt võimalik tagada liidu õiguse täielik kohaldamine, vajaduse korral esitades Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

135. Kokkuvõttes teen ettepaneku vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu teisele küsimusele järgmiselt: ELL artikli 19 lõikega 1, tõlgendatuna koostoimes ELTL artikliga 267 ja harta artikliga 47, ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, millega antakse vahekohtu otsusele kolmandate isikute suhtes ümberlükatav tõendusjõud, kui liidu õigusele vastavust on kontrollinud kolmanda riigi kohus.

V. Ettepanek

136. Eeltoodut arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour de cassationi (Belgia kassatsioonikohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. ELL artikli 19 lõiget 1, tõlgendatuna koostoimes ELTL artikliga 267 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47,

   tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus kohaldada selliseid liikmesriigi õigusnorme nagu Belgia kohtute seadustiku (Code judiciaire belge) artikkel 24 ja artikli 171[3] lõige 9 – millega kehtestatakse kohtuotsuse seadusjõu põhimõte – vahekohtuotsuse suhtes, mille kooskõla Euroopa Liidu õigusega on kontrollinud liidu liikmeks mitte oleva riigi kohus, kellel ei ole õigust pöörduda eelotsuse küsimusega Euroopa Liidu Kohtu poole.

2. ELL artikli 19 lõiget 1, tõlgendatuna koostoimes ELTL artikliga 267 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47,

   tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, millega antakse vahekohtuotsusele kolmandate isikute suhtes ümberlükatav tõendusjõud, kui liidu õigusele vastavust on kontrollinud kolmanda riigi kohus.